

Những diễn biến tại Hàn Quốc, Nhật Bản và Hong Kong đã đưa ra những bài học ý nghĩa cho cuộc tranh cãi gay gắt giữa những người coi chủ nghĩa dân tộc mang bản chất hiệu quả chính và những người nhìn nhận chủ nghĩa dân tộc có thể mang tính nhân dân.

Trong lịch sử, chủ nghĩa dân tộc bị coi là một động lực để phát triển, bởi có nhiều người có tổ tiên dân tộc đã đứng lên chống lại các cường quốc thực dân để lập ra nhà nước của riêng họ. Những “cuộc chiến giành độc lập dân tộc” này trước tiên đã sản sinh ra các nước châu Mỹ Latinh và tiếp đến là chia cắt các nước Áo-Hungary, đến

đến sự thành lập của một nhà quốc gia tại khu vực Balkan. Sau Chiến tranh Thế giới thứ hai, chúng còn lan sang những khu vực rộng lớn của châu Á và châu Phi. Và nhờ vậy, chủ nghĩa dân tộc đã giết chết chủ nghĩa đồng quốc và đồng các thị trường, giới tri thức và các thế lực tiền đồ cao.

Tuy nhiên, một số của chủ nghĩa dân tộc cũng nhanh chóng bị phát hiện. Một khi người dân trở nên quá đông đúc với đất nước mình, lòng trung thành của họ có thể bị lợi dụng bởi những kẻ mồi dân, những kẻ vốn đang những hy sinh lớn lao để có thể "lên mặt" với các nước khác. Ông Quốc xã ông là một bản tóm tắt rõ ràng về Chủ nghĩa Xã hội Dân tộc có thể minh họa cho quan điểm này. Tiếp đó tại Nhật Bản trong giai đoạn trước Chiến tranh Thế giới thứ hai, về Nhật hoàng đã trở thành biểu tượng của một chủ nghĩa dân tộc hung tàn. Gần đây hơn, chủ nghĩa dân tộc bị cho là đã gây ra Brexit và sự trở lại của các đảng cánh hữu tại Pháp, Italy và thậm chí cả ông, cùng nhiều nơi khác.

Để trả lời những điều này, một số nhà trí thức và các lãnh đạo cộng đồng đã hình dung ra một thế giới hậu chủ nghĩa dân tộc mà trong đó tất cả chúng ta đều là công dân của một thế giới, đồng hành cùng các quy tắc con người, một thế giới mà ở đó người dân và hàng hóa được tự do di chuyển qua cái tầng đồng giới là các đồng biên giới quốc gia. EU đã nỗ lực thực thi một vài trong số các ý tưởng này. Kết quả là để thêm dầu vào ngọn lửa dân tộc chủ nghĩa cánh hữu vốn đã đang dâng cao vì hàng loạt lý do khác nhau. Kể từ đó, xu hướng gần đây là kêu gọi chủ nghĩa dân tộc tích cực hoặc có tính nhân dân. Ý tưởng là xây dựng nó dựa trên thực tế là dù người dân của bạn sống tại bất kỳ nơi nào trên thế giới, thì chúng ta vẫn có thể đưa lòng trung thành của mình vào trong những biểu hiện hòa bình và nhân dân. Những điểm bên gần đây tại Đông và Nam Á, đặc biệt là tại Ấn Độ, Nhật Bản và Hồng Kông đã cho thấy một đề cập xu hướng này.

Ấn Độ đã cung cấp câu chuyện mang tính cảnh báo. Chủ nghĩa dân tộc Ấn Độ đang dâng cao, và đó là một mặt trái. Thế tưởng Narendra Modi và Đảng Nhân dân Ấn Độ (BJP) ủng hộ chủ nghĩa dân tộc Hindu và nỗ lực thúc đẩy Ấn Độ thành một đất nước Hindu, vốn tưởng phần với nhiều ý tưởng đa nguyên và thế giới hơn mà những những nhà sáng lập Ấn Độ từng theo đuổi. Nói ngắn gọn, chủ nghĩa dân tộc của nhân dân chủ lực nhất thế giới này đang ngày càng tiêu cực.

Tại Nhật Bản, có hai hình thức chủ nghĩa dân tộc cạnh tranh nhau, song cho đến nay, bất chấp một số tuyên bố cảnh báo, chủ nghĩa dân tộc mang tính dân chủ và hòa bình mà Nhật Bản áp dụng sau Chiến tranh Thế giới thứ hai vẫn tồn tại. Một

trong các vấn đề phân định sự cạnh tranh này là cuộc tranh cãi về việc thay đổi Hiến pháp Nhật Bản. Thủ tướng Shinzo Abe và Đảng Dân chủ Tự do (LDP) của ông đã tìm cách thay đổi 9 của Hiến pháp để trao một vai trò rõ ràng hơn cho quân đội Nhật Bản. Trong cuộc bầu cử tháng 7, Abe đã không đem bầu được thế đa số 2/3 trong cả hai viện của Quốc hội nên thất bại thay đổi Hiến pháp. Nhật hoàng, một thời từng là biểu tượng của chủ nghĩa dân tộc “xù”, đã trở nên “thực tế hóa”, và hiện được coi là một nhân vật trung lập ôn hòa, và có ít quyền lực.

LDP đã nắm quyền tại Nhật Bản gần như liên tục trong suốt 65 năm qua, và điều này khiến một số người thực sự lo ngại về hiệu quả của tiến trình dân chủ của Nhật Bản. Tuy nhiên, những chiến thắng liên tiếp của LDP là kết quả của những cuộc bầu cử tự do và công bằng. Và có một điều cần công nhận là bất chấp một số thách thức thì chủ nghĩa dân tộc mang tính nhân dân của Nhật Bản vẫn đang được duy trì.

Thứ về hơn cả là những diễn biến tại Hong Kong. Không ai gọi Hong Kong là một quốc gia, nhưng trên thực tế người dân ở đây đang hành động như thể họ có một tinh thần dân tộc rõ rệt: Họ tự coi mình là một cộng đồng tách biệt khỏi Trung Quốc, nước đang nỗ lực sáp nhập họ thành một nhà nước duy nhất. Và người dân Hong Kong đã khăng khăng giữ tinh thần và trách nhiệm dân tộc rõ rệt trong cộng đồng của mình để đứng lên bảo vệ các quyền cá nhân và dân chủ mà họ từng được hưởng khi là thuộc địa của Anh.

Nguyên nhân chính dẫn đến làn sóng biểu tình hiện nay là một dự thảo luật cho phép Trung Quốc dẫn dắt các cá nhân tại Hong Kong sang để kiểm tra, song làn sóng này vẫn tiếp diễn dù chính phủ đã tuyên bố sẽ bỏ luật này. Hai lý do chính khiến người dân dẫn dắt tham gia biểu tình là “nỗi sợ bị lai hóa” và “sự cạnh tranh bên ngoài của Hong Kong” – có nghĩa là nuôi dưỡng chủ nghĩa dân tộc Hong Kong, song trên hết vẫn là một niềm mong mỏi làm lao động viên bảo vệ dân chủ tại Hong Kong.

Mặc dù hiện nay chủ có một bộ phận như muốn được lập với Trung Quốc, song có thể nhìn thấy trong dài hạn một sự hỗn loạn hóa Hong Kong. Ai đó có thể phát triển cách đánh giá này bằng việc so sánh chủ nghĩa dân tộc thái quá của Triều Tiên với chủ nghĩa dân tộc nhân dân của Hàn Quốc. Tuy nhiên, có một điểm quan trọng vẫn đáng để rõ ràng: Chúng ta cần sàng lọc cho một cộng đồng toàn cầu hậu dân tộc chủ nghĩa, và hiện nay, chúng ta cần phải hợp tác để chủ nghĩa dân tộc mang tính nhân dân hơn là mang tính đả tặc và hiệu quả.

Tác giả Amitai Etzioni là Giáo sư về các vấn đề quốc tế tại Đại học George Washington. Bài viết đăng trên "[The Diplomat](#)".

Anh Th (gt)